

Författaren Lotta Lundberg

I fantasin föds EMPATIN

Lotta Lundberg utsätter sina romanfigurer för situationer som tvingar dem att ta ställning i svåra frågor. Kanske beror det på nya hemstaden Berlin. En modig stad där det existentiella samtalet pågår överallt. Hos currywurstgubben, taxichauffören och hos frisören.

TEXT: MARIE STARCK

TVÅ ÅR TÄNKTE HON stanna. Snart har det gått fem. Efter två års research och skrivande kom hennes fjärde roman *Skynda, kom och se* om utanförskap och människovärde för dvärgar i 30-talets Berlin och på Gröna Lund i Stockholm. Romanen fick lysande recensioner. I DN kallades hon inte bara intressant utan betydande.

Men staden hade gjort så djupa avtryck att det inte längre fanns anledning att återvända. För sin Södertvåa i Stockholm fick hon en dubbelt så stor våning i borgerliga Charlottenburg i gamla Västberlin. Renovering och ett stimulerande samtalsklimat fick hon på köpet.

Nej, varför återvända till lilleputtstaden som upphöjt "Sofo" till norra Europas New York, när en äkta internationell konststad öppnade sig på vid gavel? Hon har undervisat i skapande svenska vid Humboldt Universitæt, skriver regelbundet krönikor i Sydsvenskan, har varit redaktör för en antologi med ny tysk skönlitteratur och skrivit förordet till svenska nyöversättningen av Christopher Isherwoods klassiska roman *Farwell to Berlin*.

– Berlin betyder jättemycket för mitt skri-

vande. Man kommer närmare de etiska frågetecknen här. Jag arbetar inte bara när jag skriver utan också när jag tar en promenad eller sitter i baren på en fest. Staden håller elden och samtalet brinnande, konstaterar hon sakligt medan frukostkaffet svalnar på Litteraturhaus.

Existentiella samtal överallt

Billiga bostäder och ett gynnsamt konstklimat har gjort att Berlin dragit till sig omkring 25 000 konstnärer, varav minst 500 svenska. Men Lotta Lundberg talar hellre

"Men jag tror inte att Gud är sista pusselbiten, jag tror att han är den första."

om Berlin som en modig stad än en internationell konststad. Berlinarna har så pass närliggande historiska erfarenheter eller är uppfostrade av föräldrar med erfarenhet av att vara tvungen att ta itu med begrepp som vi inte stöter på i Sverige, menar hon. Ämnen

som vi i Sverige skyfflar över till kyrkan. Exempelvis begrepp som nåd.

– I Tyskland har presidenten makt att benåda straffångar. Här förs ett existentiellt samtal inte bara i filosofiska rum utan även bland taxichaufförer, hos currywurstgubben och hos frisören. När man förstår det, vill man inte åka hem. Det befruktar skrivandet att leva där människor på alla nivåer talar om angelägna frågor. Man tvingas ta ställning. Det krävs mod att ta sina tankar hela vägen ut på konsekvensens trappa.

Detta mod återfinns i Lotta Lundbergs romaner. Även de som skrevs före Berlin.

– Folk säger om mina böcker att huvudpersonerna ställs inför gränsöverskrivande situationer, starka utmaningar i svåra frågor. De tvingas se sig själva i vitögat och gå över sina gränser. För mig är det en kristen grundtanke.

Sedan en tid arbetar hon med en ny roman, en samtidskildring med arbetsnamnet *Allt kött är inte hö*, där hon låter religionen och de existentiella frågorna ta större plats.

– När Doris Lessing fick Nobelpriset sa man i Sveriges största tidning att hon satt mensblodet på kartan. Att hon studerat sufismen

i fyrtio år liksom bara försvann. Det är ett talande exempel på hur den litterära världen umgås med religiösa frågor.

Postmodernismen urholkar kärnan

Detta händer: Huvudpersonen Maria, författarinna, har skrivkramp. Hon ser följande val framför sig: Gå i terapi, åka till Thailand, skaffa ett barn eller bygga om köket som ett svar på hålet som växer i bröstet. Istället väljer hon att lämna Stockholm och flyttar ut till den vinterödliga skärgården.

Öprästen visar sig vara en sympatisk man som har sina, kanske dunkla, skäl till varför han lämnat tjänsten i stan. Vad är han på flykt ifrån? Maria kommer till honom med sitt håll och sina frågor. Samtalen som följer blir omtumlande för dem båda. Det är ingen komedi, säger hon och skrattar.

– Kanske är boken ett svar, ett led i en diskussion i en tid då postmodernismen urholkat alla kärnor. Då det inte finns någon "sanning" eller kärna mer utan allt är sociala konstruktioner. Jag tror att fyrtiotalisternas materialistiska världsbild som gick åt helvete har lett fram till en generation med stort andligt sökande som vi bara sett början av.

Frågan är hur Svenska kyrkan möter de behoven?

– Det har uppstått en glipa, en marknadslucka, om man ska tala det språket. Det finns en enorm andlig hunger. Min nya roman är ett bidrag till diskussionen som jag hoppas kan inspirera och utmana kyrkan till att ställa sig frågan: Hur tar vi hand om detta; har vi kompetensen?

Svenskar rädda för allting

Lotta Lundberg ser klara likheter mellan den politiska frigörelsekamp som resulterade i Tysklands återförenande och förnyelsen inom kyrkan.

– Mod är inspirerande. Under hela 80-talet träffades människor i Nicholaikyrkan i Leipzig för att tända ljus. Först var de bara fem, sedan 25. Innan de rev muren var de 70 000. Kyrkan var minst sagt full. De var modiga människor som ville förändra en livssituation. Det hela var oerhört farligt men gick helt fredligt tillväga.

Hon drar paralleller till processen i Allhelgonakyrkan i Stockholm, där hon själv varit aktiv. Ursprunget var detsamma. Några få började samlas för att de ville förändra en livssituation. De få blev fler. Och fler.

– Kraften i sådana rörelser är hotfull och kraftfull för etablissemangen. Oavsett om arenan är Svenska kyrkan eller det politiska livet. Muren är i sig en evig symbol. Men även de som inte anser sig vara ett dugg andliga sysselsätter sig ändå med de eviga frågorna. Det går ju inte att tänka utan att stöta på dem. Jag tycker inte att det offent-

BILD: THERESIA KÖHLIN

”Om vi inte fantiserar och skapar begår vi våld på den helige Ande, som jag har begripit henne.”

liga samtalet i Sverige tar sig till de nivåerna. Kanske beror det på att vi i Sverige inte har så tunga erfarenheter som i övriga Europa. Vi skyddar oss istället från livet och är rädda för allting. Varenda sommarpratare i år pratade om rädsla.

I Sverige är det Svenska kyrkan som för det samtal som pågår på gatan i Tyskland, anser Lotta Lundberg.

– Romanens Maria går till en präst och ställer de frågor som även jag ställer. Är det vi som skapar något nytt eller är konsten något vi avtäckar? Varifrån kommer skapandet? Kan man ha en kallelse och hur förhåller man sig i så fall till sin utvaldhet? Om allt är postmoderna konstruktioner, finns det då en kärna? Hur mycket Gud är man när man skapar?

– Maria Küchen har sagt: ”Att skriva utan Gud är som att sitta och leka med avklippta tånaglar.” Många tror att bara de stoppar in Gud i hålet så är man klar med pusslet och har hela paketet färdigt. Men jag tror inte att Gud är sista pusselbiten, jag tror att han är den första.

Realitetshungern oroar

Berlin har gett henne ett perspektiv på den svenska litterära debatten som hon tycker på senare tid alltmer ha kommit att handla om vad som är sant. Drivet efter att allt ska vara verkligt, som gör att fakta och fiktion smälter samman, oroar henne djupt.

– För mig är fiktionen oändligt mycket större. En självbiografi är bara intressant när folk är döda och har gjort något stort. I fiktionen däremot bor fantasin och i fantasin föds empatin. Där kan jag byta roll med en annan människa och gå in i en påhittad värld. Den leken föder förståelse och bara genom större förståelse kan man finna förlåtelsen. Och vem vill vara utan den?

– Men det mellanrummet krymper när man bara runkar blogg, publicerar dagböcker och fotar så att varje pormask syns. Realitetshungern oroar mig och det samtalet hör

jag inte här i Berlin. Fantasin däremot går över våra gränser.

Kanske är det därför hon är ovillig att svara på hur pass självbiografisk romanen verkligen är. Annars ligger speklinationerna nära till hands. Huvudpersonen är författare och tar sin tillflykt till skärgården. Lotta Lundberg är skärgårdsbo under sommarhalvåret.

Romanens Maria blir besviken på den präst hon ser som sin förtrogne. Lotta Lundberg vill inte gärna specificera sina egna erfarenheter.

– Jag säger så här: I en kris har jag sökt kyrkan och blivit oerhört besviken, men jag ger mig inte och det är tur för kyrkan, säger hon bestämt och sätter punkt för en fortsatt diskussion.

Bra litteratur föds ur tvivel

I sin nya roman diskuterar hon också frågan om varifrån konsten kommer. Den frågan är dock hennes egen. Som ung reseledare under 1980-talet såg hon några barnteckningar från Theresienstadt på ett museum i judiska delen av Prag.

– Teckningarna skildrade inte slakten, traumat och förföljelsen utan barnen hittade en plats i sig själva och målade utifrån sitt minne och sin längtan. Allt det som absolut inte fanns där. En del skulle kalla det för verklighetsflykt men den förmågan är ett exempel på vad andlighet är. Då spelar det ingen roll var man är. Det mellanrummet, den platsen och skapandet är en helig plats nedsänkt i varje människa. Om vi inte fantiserar och skapar begår vi våld på den helige Ande, som jag har begripit henne.

Otaliga är de Berlinkonstnärer som vill dekonstruera sig själva men som i många fall tappat bort vad de egentligen ville säga. Begåvade människor som har tid och pengar men saknar nödvändig koncentration för att skapa bra konst. Det är lätt att gå vilse och tappa det viktigaste, anser Lotta Lundberg.

– Bra konst och litteratur som överlever snyter man inte ur näsan. Konst föds ur brist, det är bristen som styr oss och som leder oss vidare. För mig är det den stora paradoxen. Håller jag? Håller världen? Finns Gud då? Bra litteratur föds ur tvivel.

Eftersom det existentiella samtalet är så närvarande i Berlin kan hon på ett plan även känna Guds närvaro starkare i Berlin. Beroende på dagsformen förstås. Hennes egen.

– Naturguden känns nog närmare i Sverige men den förlåtande, utmanande kollegan är lika närvarande här. Gud är inte bara kärlek som vill något väl. Gud är även som en kollega. Till alla som skapar. Att skriva är hårt arbete, den koncentrationen är för mig ett slags bön. För det är inte alltid det finns någon att prata med i kyrkan. Man får hålla till godo med Gud. ¶